



*Toespraak Mgr. Harrie Smeets bij gelegenheid van de Dies Natalis 2019  
van het grootseminarie Rolduc*

## **FEESTREDE: IS ER REDEN TOT FEESTEN?**

### **Inleiding**

De rector vroeg mij of ik bij deze Dies Natalis de feestrede wilde uitspreken. De feestrede. Bij deze dan: geheel tegen de wetten van de klassieke retorica in, heeft deze diesrede een titel met een vraagteken erin: Een feestrede. Is er reden tot feesten? Heeft de kerk van ons bisdom in onze dagen reden tot feesten? Vanuit de ervaringen van dit eerste jaar zal ik proberen tot een antwoord te komen.

Gisteren een jaar geleden was de wijding, die als een Feest met een hoofdletter werd gevierd. Negen december, de dag erna, was een zondag en een rustdag: tegen de avond sloot ik een uurtje aan bij onze klassenkrans, die al lang gepland stond. De mijter die ik vanmorgen droeg, had ik van hen gekregen en moest dus even getoond worden. Een van mijn jaargenoten zei dat het nog wat raar aanvoelde om in het Eucharistisch gebed mijn naam te noemen. Trouwens - vroeg hij - wat moet jij daar eigenlijk zeggen? "Met mij, uw onwaardige dienaar," was mijn antwoord. Waarop de inmiddels overleden klasgenoot Jos van der Ven op vanzelfsprekende wijze toevoegde: "Ja, dat bid ik altijd: Met onze bisschop Harrie, uw onwaardige dienaar."

De dag erna, maandag 10 december, was de eerste werkdag als gewijd bisschop. Een zeer memorabele werkdag: in de namiddag was er een reguliere vergadering van het Kapittel en de Raad voor Economische aangelegenheden ingepland. Onderwerp: de begroting voor 2019.

En dat was geen reden om te feesten. Duidelijk was dat we in zwaar weer terecht waren gekomen en dat drastische maatregelen nodig waren. Een deel van mijn werken dit jaar is erop gericht geweest om hierin verbetering te brengen. Dat bracht de noodzaak van heel vervelende maatregelen aan het licht. Die heb ik trouwens niet op eigen houtje genomen, maar na overleg met en steun van velen. Dat neemt niet weg dat uiteindelijk mijn handtekening onder het besluit stond. Geloof u mij: het was niet gemakkelijk. Ik besef goed dat het voor degenen die het ontslag treft, heel zwaar is. Als de jaarrekening het enige zou zijn waar het om ging en gaat in de kerk, dan zou er zeker geen reden zijn om te feesten. Dat was: werken in de machinekamer van het schip van de kerk. Maar tussen de bedrijven door moest het schip ook blijven varen.

Maar er is meer. Behalve kennismaken met zeer, zeer velen die op een of andere manier bij ons bisdom betrokken zijn - van biddende moeders tot de voorzitter van het pensioenfonds - waren er vooral de driedaagse bezoeken aan de dekenaten. Die begonnen in maart in Kerkrade en eindigden juist gisteren in Schinnen. Wellicht dat daar dan een reden ligt om te feesten? Vanuit de opgedane ervaringen en indrukken van die 13 x 3=39 dagen, wil ik vandaag een beeld schetsen. Een beeld - laten we zeggen - op de 40e dag.

### **1. Onze Kerk staat in de wereld**

Vijftig jaar geleden bestond de Limburgse wereld uit twee kringen die ver over elkaar heen geschoven waren: enerzijds de parochie en anderzijds de stadswijk of het dorp. In een halve

eeuw zijn ze van elkaar afgedreven. De overlapping is veel kleiner dan toen, hoewel men ze ook niet te klein mag inschatten. Onze kerk afmeten aan alleen de huidige kerkgang is niet terecht. Ik noem twee voorbeelden:

In het dekenaat Gulpen was een van de programmaonderdelen: de processie van Gulpen naar Euverem. Van het gehucht Euverem had ik nog nooit gehoord: het was een snikhete dag en we trokken vanuit Gulpen door de velden naar Euverem: het hele dorpje wapperde van de roomsigheid. Meer dan de helft van het dorp had eraan meegewerkt, hoorde ik. Die dag was een van de Indiase seminaristen mee op pad. Bij de aankomst bij het eerste rustaltaar fluisterde hij: "Dit doet mij denken aan de kerk in India." En dat was een compliment.

Of in het dekenaat Thorn, waar de harmonie van Horn lucht kreeg van de bisschoppelijke visitatie en spontaan meldde dan ook een aubade te willen brengen. Op een gewone zaterdagmorgen zat de harmonie om 9.00 uur in tenue en op volle oorlogssterkte in de kerk, waarin verder alleen het ontvangende kerkbestuur aanwezig was.

Uiteraard mogen we ons daar niet mee rijk rekenen in de zin van: Kijk eens hoe katholiek we toch allemaal zijn, maar deze verbondenheid tussen kerk en dorpsleven zomaar als waardeloos uitvlakken, gaat zeker te ver: het biedt aanknopingspunten om de boodschap van het evangelie levend te houden in het hart van mensen. De conclusie dat het leven van de kerk in onze streken op sterven na dood is, lijkt mij zeker niet gerechtvaardigd. Een reden tot dankbaarheid en ook een reden voor een klein feestje.

Wie kijkt naar de afgelopen halve eeuw moet onder ogen durven zien dat de katholieke religieuze beleving bijna onvoorstelbaar snel is afgenomen. Maar er is niets voor in de plaats gekomen. Mensen stappen niet massaal over naar de Islam, maar zetten hooguit een boeddha neer en noemen zich spiritueel, waarna men weer gewoon online gaat shoppen, dan wel voetbal gaat kijken. Zo is althans mijn indruk.

Er is wat vage spiritualiteit ontstaan, maar een duidelijke naamgeving ontbreekt: mensen zoeken een onbekende God, terwijl intussen de religieuze behoefte van de mens blijft bestaan: de mens is ongeneeslijk religieus. Ook daarvan een voorbeeld:

De Norbertuskerk in Horst werd aan de eredienst onttrokken: een moderne kerk wordt school en wijkgebouw. Een voorbeeld van een goede herbestemming. In het deel dat wijkcentrum was, werd een kleine stilteruimte gemaakt: een soort kapel, waarin een van de stenen altaren, ontdaan van de altaarsteen, werd herplaatst. Je kunt er een kaarsje opsteken, maar er is geen kruisbeeld of Maria te zien. God mag geen naam hebben. De gedachte achter deze ruimte was dat de oudere bezoekers van het wijkcentrum, die eerst naar de kerk kwamen, daar nu een kaarsje zouden opsteken. Maar dat bleek niet het geval. Toch kreeg deze ruimte een heel verrassende functie: als kinderen onrustig waren, brachten de leerkrachten hen naar die ruimte. Daarin konden de kinderen tot rust komen, tot zichzelf komen. En dat werkt. De kinderen werden gebracht – zo zou je kunnen zeggen – tot bij het altaar voor een onbekende God. De nieuwe Areopaag.

Als Limburgse kerk is het onze taak wegen te vinden om die zoektocht naar innerlijke rust en vrede in te vullen met de aanwezigheid van Christus. Om Christus opnieuw te leren kennen, want tot nu toe heeft nog niemand zijn plaats ingenomen.

## **2. Het Woord opnieuw leren kennen**

Het is zaak dat mensen bij de Areopaag-altaren opnieuw de naam van Christus gaan ontdekken. Mozes kent God niet, maar leert hem bij het brandende braambos kennen: "Ik ben die is." Als kerk moeten we er zijn. Bij en voor mensen die Christus niet kennen.



Wat de kerk voorshands kan doen: laten zien dat Hij er is. Aanwezigheid is van groot belang: een van de redenen dat mijn voorganger, Mgr. Frans Wiertz, er nooit aan heeft gewild om dorpskerken te sluiten. En ook de paus vindt de fysieke aanwezigheid van de kerk in de plaatselijke gemeenschap van groot belang. Ik meen dat hij ooit heeft gezegd dat als je geen kerk hebt, je dan desnoods in een garagebox moet gaan zitten. Fysieke aanwezigheid om te laten weten dat Christus er is. Om dat te kunnen doen, om mensen een onbekend geraakte God te kunnen leren kennen, is eenvoudige geloofsbeleving nodig: in viering, in catechese, in diaconie.

In Geleen, dat is in het dekenaat Sittard, werd op Goede Vrijdag een partytent op de Markt neergezet: die werd aangekleed met een kruisbeeld en een paar stoelen. Aan langskomende mensen werd gevraagd of ze wisten wat voor dag het was en wat Goede Vrijdag inhield. Vervolgens kregen ze de gelegenheid om een kaarsje bij het kruis aan te steken en daar even te bidden. Mensen kregen het beeld van God onder ogen. Maar wat nog frappanter was: een van de parochianen had de taak gekregen om één uur de passanten aan te spreken. Het voelde voor haar heel vreemd om zo van haar eigen geloof te getuigen. Maar typisch was: ze ervoer dat het haar goed deed, innerlijk, om zo te getuigen. Al was het op zo'n heel eenvoudige manier. Ook deze parochiane, kun je zeggen, leerde Christus daardoor beter kennen.

Ieder van ons wordt geconfronteerd met kinderen die geen Onze Vader kennen en volwassenen die in een heel onvolwassen geloof zijn blijven steken. Daar kunnen veel klaagzangen over worden gehouden. Maar daar schieten we niks mee op. Inmiddels is de conclusie wel gerechtvaardigd dat het geven van communie op school en de vormselvoorbereiding verzorgen in groep 8, volstrekt onvoldoende is om kinderen tot geloof te brengen. Catechese moet veel meer inhouden dan verstandelijke kennisoverdracht. Moet zelfs beginnen met een soort pre-catechese: door onze aanwezigheid laten weten dat God er is.

In het verleden was de werkdruk in de parochie vaak zo groot, dat alleen het hoognodige kon worden gedaan. De tijd dat ondergetekende op één morgen meer dan honderd communicanten had, verdeeld over twee missen, ligt niet eens zo heel ver achter ons, maar is wel verleden tijd geworden. Inmiddels is die situatie veranderd. De laatste vijf jaar hebben op veel plaatsen een terugval te zien gegeven, van de keren dat mensen een beroep doen op de kerk voor sacramentele bediening. Dat leidde er zelfs toe dat pastoors wel eens zeiden: "Geef mij nog maar een parochie erbij." Dat gebeurde uiteraard uit zeer nobele motieven. Maar toch is dat niet de voor de hand liggende weg. Wellicht dat de tijd achter ons ligt dat we alleen de dingen konden doen, die we moesten doen; dat we aan de rest niet toekwamen. Dan is toch de meest voor de hand liggende stap dat we nu wél die dingen gaan doen, die zo lang zijn blijven liggen.

Een voorbeeld: van de pastoor die honderd communicanten heeft, kan niet worden gevraagd om ze allemaal voor de communie thuis te bezoeken. Als er van die honderd nog maar tien over zijn, ligt het voor de hand om dat wel te doen. Laten zien dat we belang stellen in het leven van mensen is een belangrijke stap bij de verkondiging.

De dekenale bezoeken lieten ook op catechetisch gebied nieuwe initiatieven zien: meer en eerder dan voorheen wordt de catechese niet in en via school, maar in de parochie zelf en ook in boven-parochiëel verband gegeven. Daar zit uiteraard een verlies-factor in, want we bereiken niet langer meer alle kinderen. Maar zoals de 'grote profeet' zegt: "Elk nadeel hep zijn voordeel." Deze parochiële catechese brengt nieuwe initiatieven mee die ervoor zorgen dat er niet alleen in verstandelijke zin geleerd wordt, maar dat er ook geleerd kan worden om te geloven met het hart. Niet alleen het verhaal van Jezus leren kennen, maar ook door het getuigend geloof van de catechist Jezus zelf leren kennen.

In het dekenaat Kerkrade was ik genodigd bij een groep van zo'n twintig personen, in de leeftijd van 6 tot 25 jaar. Ze werden uitgenodigd om zich voor te stellen en te zeggen waarom ze



kwamen, soms al jaren. Meer dan eens was het antwoord: "Omdat ik hier thuis ben." Bij het bezoek aan Heerlen hoorde ik in de Andreaskerk een oude weduwe zeggen: "Mijn man is drie jaar geleden gestorven, maar gelukkig kan ik nog tot in de kerk komen. Om te bidden en ook omdat ik in deze kerk met deze mensen een thuis vind." Catechese is meer dan iemand wegwijzen maken in geestelijke architectuur en de goddelijke bewoning van de kerk: het is ook met hem of haar daar binnen gaan. Kinderen en ook volwassenen kunnen zo de plaatselijke kerkgemeenschap als een thuis leren kennen. Tot in lengte van dagen.

De rondgang door de dekenaten liet verrassende initiatieven zien: van Playmobilcatechese in Schinnen tot volwassenencatechese in Hoensbroek en veel, heel veel, ertussen in. Vaak kleinere groepen, die in de beslotenheid van een parochiezaal Gods Woord tot zich laten komen.

Uiteraard zien wij als westerlingen graag resultaten. En snel een beetje. We zijn maar al te vaak zaaiers die uitgaan om te oogsten. Maar de parabel zegt iets anders: zaaiers gaan uit om te zaaien. Om tot aan de oogst te komen, is geduld nodig. Het afgelopen jaar mocht ik heel wat opkomend zaaigoed zien. Er is echt veel meer dan alleen kaalslag. Al moet je er soms wel voor bukken of door de knieën gaan, om die nieuwe groei te kunnen zien. Opmerkelijk zijn ook de verrassende eenlingen. Een jongeman die zei: "Ik kan wel klagen dat het niet goed gaat in de kerk, maar wat doe ik zelf?" Hij is nu koster. Ik heb ook andere jongeren ontmoet die zich niets aantrekken van wat hun leeftijdgenoten zeggen en gewoon voor hun geloof gaan. Het zijn eenlingen, maar ze zijn er. Ook al valt veel zaad op de rots of tussen de distels: de groeikracht van Gods Woord is onvermoeibaar aanwezig. God is aan het werken. Nog zo'n reden om toch gewoon te feesten.

### **3. Het Woord vlees laten worden**

Ik kom even terug op de twee ringen van kerk en samenleving, die uit elkaar dreven. Van pater Penning de Vries heb ik de woorden onthouden: "Als mensen God loslaten, laten ze elkaar ook eerder los." Precies dat is wat wij in onze maatschappij zien gebeuren: in de mate dat mensen God uit het oog verliezen, worden ze individualistischer. In christelijke terminologie gesproken: in de mate waarin mensen God niet meer als Vader kennen, raken ze ook het zicht op hun geestelijke familie, hun broers en zussen, hun broeders en zusters kwijt. Dat individualisme wordt in de samenleving breed gesignaleerd. En het woord verbinding moet het nieuwe toverwoord zijn, omdat God niet genoemd mag worden.

Sociaal gezien zijn we een christelijk land: mede vanuit onze christelijke maatschappij is een wereld opgebouwd, waarin alle mensen kansen krijgen en onze overheid voorkomt dat de burens creperen. En dat is een groot goed. Tegelijkertijd constateren we ook dat er groepen mensen zijn, die toch buiten de boot dreigen te vallen. In de dekenale bezoeken was één ding heel duidelijk: diaconie staat overal op het programma. Ook hier twee voorbeelden:

In het dorp Bergen, dekenaat Venray, is de kerk de instelling die onderdak biedt aan de voedselbank, een inloophuis heeft en – wegens het zeer beperkte openbaar vervoer – er zelfs een eigen busdienst voor dorpelingen op nahoudt.

Met name in de stedelijke gebieden ontwikkelen zich vanuit de kerk kostbare initiatieven. In het dekenaat Heerlen was er een bijeenkomst van diaconale groepen, met de betrokken burgemeesters en wethouders. Uit het gesprek bleek dat de concrete hulp vanuit de kerk vaak een belangrijke trait-d'union is tussen mensen in nood en de gemeente: van schuldhelpmaatjes tot hulp van de Vincentiusvereniging en voedselpakketten vanuit de parochie als de maand te lang is. Gemeente en kerk zijn ervan overtuigd dat ze elkaar nodig hebben in de zorg voor de mens in nood.



Duidelijk werd ook dat er diaconale initiatieven gegroeid zijn, die vanuit verbondenheid met Christus, vanuit het gebed voortkomen. Zoals in het dekenaat Susteren: In Koningsbosch was een ontmoeting met buitenlandse katholieken georganiseerd, onder wie enkele statushouders. Een Mexicaanse vrouw zei: "Als ik iets voor de kerk kan doen, dan ben ik er." Ze was zeer te spreken over de wijze waarop ze in Nederland was ontvangen. Maar ze zei ook: "Ik snap niet dat zo'n goeie mensen geen geloof kunnen hebben."

Ik wijs op zorg en onderwijs. De structuren ervan in Nederland komen voort uit ons christelijk denken. Nu kerken in mindere mate een rol hierin spelen, zie je dat bij onderwijs en zorg de eerste gaten vallen. Waar schreeuwt men het hardst om mensen? In de zorg en op de scholen. In Amsterdam gaan deze week veertien scholen dicht, omdat er te weinig leraren zijn. Met andere woorden: net waar mensen niet zonder andere mensen kunnen, is de nood hoog. Daar ligt een taak, een opdracht: in opvoeding en diaconie liggen grote kansen voor de kerk om ons geloof in Christus handen en voeten te geven.

### **Samenvattend en afsluitend**

Onze kerk is geworteld in de Limburgse wereld. We hebben de opdracht om mensen hier opnieuw bekend te maken met Gods Woord: op allerlei manieren. En ook om dat woord vlees te laten worden in onze aanwezigheid en onze werken. We moeten gewoon doorgaan met ons werk, we moeten doen wat gedaan moet worden. Als Jezus gestorven is, komt Jozef van Arimatea om hem te begraven. Hij doet wat je hoort te doen. Hij had er op dat moment geen idee van dat drie dagen later Christus uit datzelfde graf in een nieuwe lichaam zou verrijzen. Wij zijn de moderne Jozefs van Arimatea. In onze tijd lijkt de kerk misschien soms op sterven na dood, gestorven, maar dat is geen reden niet gewoon ons werk te doen, want na Goede Vrijdag komt Pasen.

Om dat te kunnen bereiken, mag ons geen werk te min zijn en geen moeite teveel. Christus heeft ons alles gegeven: dan mogen wij onszelf ook niet sparen. Niet omdat het payback-time is, maar omdat daar de weg naar het Leven ligt. Dat ons gegund wordt die weg met Christus en met elkaar te gaan, is – bij alle zorgen – een reden tot feest.

Ik dank u voor uw aandacht.

*9 december 2019*

*+ Harrie Smeets,  
Bisschop van Roermond*